

MITÄ

LIIKEMIES JA INSINÖÖRI
VOISIVAT OPPIA
TAITEILIJALTA?

EMMI MAIJANEN

SAIMAAN AMMATTIKORKEAKOULU LARES-PROJEKTI 2014-2015

MITÄ INSINÖÖRI JA LIIKEMIES VOISIVAT OPPIA TAITEILIJALTA?

Saimaan ammattikorkeakoulun julkaisuja

ISBN: 978-952-7055-24-3 (PDF)

Sarja A, Raportteja ja tutkimuksia 60

ISSN 1797-7266

Copyright © 2015 Emmi Maijanen

Taitto:

Kimmo Heikkilä / closetotheborder.com

Kuvat:

Minna Mänttari

s. 10 ja s. 30 Jesse Pylsy, s. 34 Inni Pärnänen, s.37 William Dennisuk, s. 41 Adam Grinovich

SAIMAAN AMMATTIKORKEAKOULU
LARES-PROJEKTI 2014-2015

EMMI MAIJANEN

MITÄ

LIIKEMIES JA INSINÖÖRI
VOISIVAT OPPIA
TAITEILIJALTA?

SISÄLLYS

10

15

31

39

51

59

60

70

71

80

101

110

111

140

141

150

161

171

180

JOHDANTO	6
10 NÄKÖKULMAA TYÖN UUDISTAMISEKSI	8
Päämäärätietoinen epälineaarisuus	9
Kokeileva työote	11
Työskentelyn jatkuvuus ja pitkäjännitteisyys	15
Kulttuuristen kontekstien tunnistaminen ja hyödyntäminen	19
Vastakohtista ja ristiriidoista voimaa	22
Monipuolinen aistien käyttö	26
Subjektiiivisuus ja intuitio suunnan näyttäjinä	28
Inspiraation hyödyntäminen	31
Erilaisten tekniikoiden yhdistäminen uudellaisiksi kokonaisuuksiksi	34
Residenssityöskentelyä muillekin kuin taiteilijoille?	36
YRITYKSEN JA TAITEILIJAN VÄLINEN YHTEISTYÖ	28
MISTÄ LÖYDÄN TAITEILIJAN?	39
Taiteilijayhdistykset ja taiteen oppilaitokset	39
Yrityksen oma taiteilijaresidenssi?	39
VINKKEJÄ YHTEISTYÖHÖN	40
Työaika ja aikataulutus	40
Työn suunnittelu	42
Luottamuksen rakentaminen	43
Erilainen kieli ja kommunikaation apuvälineet	43
Onnistuminen vai epäonnistuminen?	45
KIRJALLISUUSVIITTEET	48
KIITOKSET	46

JOHDANTO

Usein kerrotaan tarinoita nopeasta menestyksestä. Ihaillaan, kun joku sai idean, alkoi heti toimia ja jo seuraavana päivänä idealla oli 10 000 tykkääjää. Nykyisessä maailmassamme tämä on mahdollista ja tavoiteltavaa – vau miten dynaamista! Lisää näitä innovaatioita!

Hienoa se onkin. Yleensä näistä tarinoista kuitenkin jätetään pois se osuus, mikä on johtanut nopeasti toteutettavan huippuidean syntyyn. Taustalla on usein vuosien pitkäjänteinen työ ja osaamisen ja ajatuksien kasvataminen. Uusia ja aina uusia kokeiluja. Taukoja, joiden aikana tehdään jotain ihan muuta, kunnes maailma taas ympärillä muuttuu.

Tässä julkaisussa tarkastellaan erityisesti sitä, miten yhteisöissä voitaisiin systemaattisesti rakentaa sellaista pohjaa, josta sitten voisi singahdella näitä huippuideoita nopeasti toteutettavaksi. Tarkastellaan sitä, millainen henkinen tila ja työote luovaa työskentelyä edistää ja toisaalta, miten luova toimija voi itse edistää omaa työskentelyään. Miten työhön tulisi suhtautua ja sitä organisoida, jotta luova toiminta on mahdollista?

Kyse on tietotaidon luomisesta, joka johtaa uudenlaiseen osaamiseen arvonluonnin saralla.

Suomalainen kilpailukyky tai sen puuttuminen on ollut paljon otsikoissa vuoden 2015 aikana. Syytetyn penkillä ovat mm. liian kalliit työvoimakustannukset, jotka aiheuttavat liian korkeita hintoja, liian lyhyet työpäivät ja globaali kysynnän alenema. Ei ole kysyntää.

Kysyntä tarkoittaa sitä, että ostajalla on haluja ja rahaa näiden halujen tyydyttämiseen. Rahaan vaikuttaa taloustilanne, mutta vaikka rahaa olisi, ei ole kysyntää, jos ei ole haluja. Näitä ”haluja” voidaan synnyttää luomalla uusia tuotteita, fyysisiä tai aineettomia. Tällaista uutta luovaa työskentelyä ei ehkä Suomessa ole onnistuttu juurruttamaan lähtökohtaiseksi asenteeksi ja toimintatavaksi kysynnän turvaamiseksi. Yksittäisiä onnistumisia toki on, mutta varsinkin perinteisessä teollisuudessa ratkaisuja etsitään useimmiten historiasta tulevaisuuden sijaan.

Tämän teoksen sisältö on koottu 2 vuotisesta TEKES-rahoitteisesta LARES lasertaideresidenssi-hankkeesta, jossa tutkittiin taiteilijoiden ja lasertekniikan asiantuntijoiden yhteistyötä ja taiteilijan työskentelytapoja residenssijaksojen aikana. Teos sisältää havaintoja työskentelystä, käytännön vinkkejä, sekä pohdintaa siitä, mitä ja miten voisimme yksilöinä ja organisaatioina oppia luovasta työskentelystä. Lainaukset on poimittu taiteilijoiden teksteistä ja haastatteluista.

Kymmenen tutkimusaineistosta nousevan näkökulman kautta herätellään ajatuksia siitä, mitä insinööri ja liikemies voisivat oppia taiteilijalta?

EMMI MAIJANEN

Joulukuu 2015

Projektipäällikkö, LARES

Saimaan ammattikorkeakoulu

10 NÄKÖKULMAA TYÖN UUDISTAMISEKSI

1 PÄÄMÄÄRÄTIETOINEN EPÄLINEAARISUUS

”Siinä vaiheessa kun varsinaisesti tekee teosta, täytyy minun välillä muistuttaa itselleni, mihin lopputulokseen haluan päätyä. Teoksen tekemisen yksi haastavuus on olla samanaikaisesti avoin uusille ideoille ja varma lopputuloksesta.”

Jos residenssijaksojen aikaa pitäisi kuvata lyhyesti, sitä voisi kuvata käsiteparilla päämäärätietoinen epälineaarisuus. Tämä ensisilmäykseltä ristiriitainen ilmaus pyrkii tavoittamaan yhtäaikaaisesti sen **1) vahvan vision ja tahtotilan, joka taiteellisen työskentelyn taustalla vaikuttaa**, ja sen **2) avoimuuden niille mahdollisuuksille, joita ei ennalta osattu nähdä**. Päätetään siis määränpää, muttei tietä sinne.

”Jotkin tapahtumat työn tekemisen aikana alkavat liittyä työhön jolloin sen alkuperäinen merkitys muuttuu tai monipuolistuu. Jos aiemmin uskoin tietoisesti määrittäväni itse sen mitä teen, olen kokemuksen myötä huomannut, että sattumalla ja erilaisilla yllättävillä tapahtumilla on valtaa ja vaikutusta.”

Tällainen yhtä aikaa päämäärätietoinen ja joustava työskentelyote on hyvin dynaaminen ja hedelmällinen. Monissa innovaatioita käsittelevissä puheenvuoroissa tuodaan ilmi tiukoista ja ehdottomista päämääristä luopuminen. Esimerkiksi 24.8.2015 Helsingin Sanomissa julkaistussa Liisa Välikankaan haastattelussa, innovaatioiden kehossa Kaliforniassa aikaa viettänyt professori sanoo, että kaikessa tekemisessä pitäisi pyrkiä eroon tiukkaan ennakolta asetetuista päämääristä: ”On sanottu että jos tavoite ei muutu prosessin kuluessa, mitään ei ole opittu.”

Tehokkuuteen ja nopeuteen pyrittäessä unohtuu helposti lausunnon olennainen osa: tavoite. Se, että säilyttää avoimuuden uusille löydöille ja on valmis löytämään uusia polkuja lopputulosta kohti mentäessä, ei tarkoita sitä, ettei alussa olisi suuntaa lainkaan. Tätä suuntaa tulee vain olla valmis muuttamaan herkästi ympäristön ja työn itsensä antamien vihjeiden perusteella, eikä kulkea laput silmillä jääräpäisesti kohti ensimmäistä tavoitetta.

Myös luovuus on luonteeltaan ennen kaikkea dynaamista. Luovuus ei ole vain ominaisuus, joka yksilöllä on tai ei ole, kuten vaikkapa silmien väri vaan se on aktiivinen asenne esimerkiksi ongelmia kohtaan, toimintaa ja liikettä. (Kantojärvi, 2012)

”Valitsin tutkia monesta eri näkökulmasta sitä, mitä mahdollisuuksia kiven istuttamiselle [korussa] on.”

Toiminnan kaksijakoisuus, päämäärätietoinen epälineaarisuus, on ehkä helpompi omaksua taiteen kontekstissa kuin esimerkiksi perinteiseen insinööriyöhön liittyen. Taiteellisen työn identiteetti sallii enemmän epäloogisuuksia ja ristiriitaisuuksia ja siksi korostuu taiteilijoiden työskentelyssä. Insinöörien maailmassa matemaattiseen yhtälöön on yleensä olemassa vain yksi vastaus, joka on oikein tai väärin.

Vaikka tällainen epävarmuudelle avautuminen ei olisikaan itselle luontaista, on tärkeää oppia antautumaan myös työn johdatettavaksi ja hyväksyä muutos osana luonnollista kehitystä. Ensimmäinen askel kohti tätä voi olla esimerkiksi tietoisesti valittu kokeileva työote, jota käsitellään seuraavassa kappaleessa.

”Osa ideoista muuttui matkan varrella, kuten teoksilla on tapana. Ideat muokkautuvat usein tehdessä ja uusia polkuja avautuu, joista osaa tutkii, osan unohtaa samantien ja osan laittaa sivuun odottamaan.”

Harjoitukset

PIDÄ KOKOUS ILMAN TARKKAA SUUNNITELMAA JA PUHEENJOHTAJAA, MUTTA NIIN, ETTÄ ON TAVOITE JA TYÖSKENTELYMATERIAALIA. ANNA OSALLISTUJILLE VAPAAUS LÖYTÄÄ TAVAT JA RYHTYÄ TYÖHÖN SAMAN TIEN.

MIETI MIKÄ OLISI SUURIN TYÖN TULOSSIIN LIITTYVÄ HAAVEESI, JOS KAIKKI OLISI MAHDOLLISTA. KUVA TÄMÄ HAAVE. KEKSI SITTEN 10 YKSITTÄISTÄ PIENTÄ ASIAA, JOTKA VOISIVAT VIEDÄ SINUT ASKELEEN KOHTI TÄTÄ HAAVETTA JA TOTEUTA NE. KATSO MITÄ TAPAHTUU!

MIETI, MISSÄ ASIOISSA VOISIT HARJOITELLA ”PÄÄMÄÄRÄTIE TOISEN EPÄLINEAARISTA” ASENNETTA?

2 KOKEILEVA TYÖOTE

”Oikeanlaisen ilmaisun tai toteutuksen löytäminen vaatii tutkimusmatkan. Usein aluksi kummalliseltakin tuntuvat yhdistelmät voivat johtaa oivallukseen ja sitä kautta viedä työtä eteenpäin.”

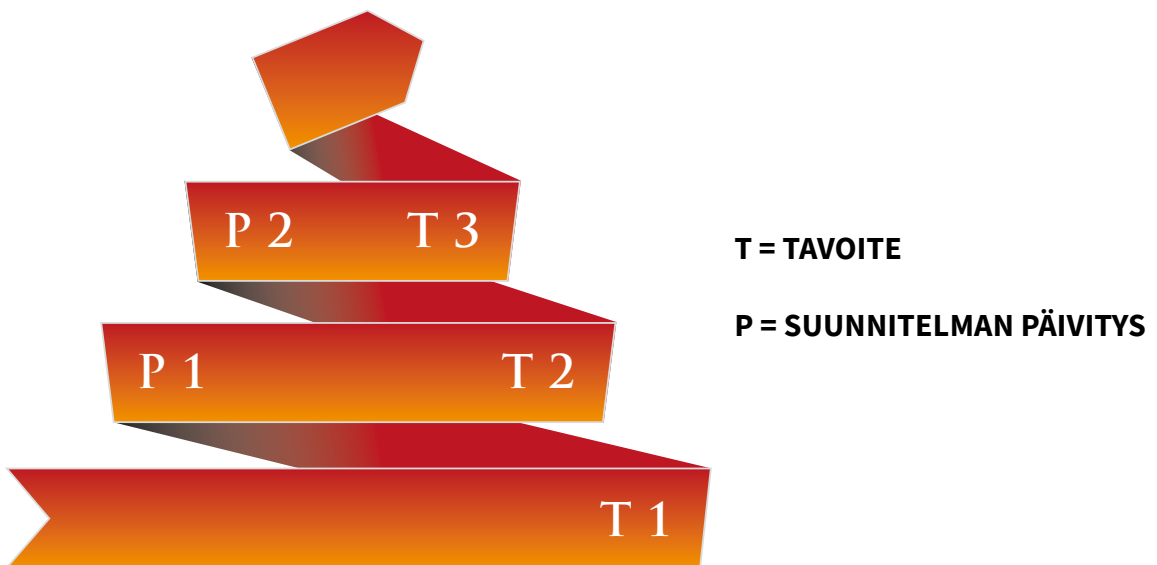
Kokeileva, iteratiivinen työskentely ei ole täysin uusi asia tuotekehityksessä, varsinkaan ohjelmistokehityksen puolella. Työtapojen pohtiminen unohtuu kuitenkin usein arjessa, kun on kiire ja kuljetaan tulipalon sammutuksesta toiseen selviytyen. Välillä on hyvä palata ”perusasioiden äärelle” esimerkiksi tarkastelemalla taiteilijoiden residenssijaksojen aikaista intuitiivista työskentelytapaa.

Iteratiivinen tuotekehitys tarkoittaa sitä, että kehitystyö koostuu useista pienistä tavoitteista ja tekemisestä opitaan syklisen kehityksen kautta. Toisin sanoen, suunnitelmia toteutetaan ja testataan nopeasti, jonka jälkeen suunnitelma arvioidaan uudelleen ja päivitetään, mikäli tähän on tarve. Tämä työskentelymalli mahdollistaa jatkuvan, mutta hallitun, muutoksen sekä nopeuttaa alkuvaihetta.

”Ratkaisen usein uuden teoksen aloittamisen vaikeudet niin, että en lataa liikaa odotuksia johonkin tiettyyn, vaan teen monta alkua, haarukoin, säädän, yhdistelen jne.”

Ensimmäiset kokeilut iteratiivisesta kehittämisestä tehtiin jo 1960-luvulla NASAN projekteissa. Käytännössä iteratiivinen suunnittelu on yleistynyt vasta 2000-luvulla. Sen yleistymistä on edesauttanut nk. vesiputousmallin kritiikki. Vesiputousmalli on vaihe vaiheelta etenevä suunnittelumalli, jossa jokainen vaihe pohjautuu aiemman tuloksiin, joita ei enää myöhemässä vaiheessa kyseenalaisteta. Toisin sanoen, vesiputousmalli olettaa, että koko prosessi voidaan ennakoida huolellisesti ja jokainen vaihe tuottaa täydellisen lopputuloksen. Malli onkin hyvin teoreettinen ja käytännössä harvoin sellaisenaan käytössä. (Larman & Basili, 2003). Mallin teoreettisuudesta ja vanhanaikaisuudesta huolimatta työn organisointi perustuu yhä usein tähän malliin.

”Taiteen tekeminen on mielestäni verrattavissa puutarhan hoitoon; täytyy istuttaa paljon siemeniä ja taimia, hoivata niitä, karaista ja karsia ja vain jotkut kasvavat korjattaviksi.”

”Välittömän tarkkaavaisuuden ulkopuolelle jäävillä kohteilla osoittautuu usein olevan suurin potentiaali. Vertauskuvallisesti, voit havaita Andromedan galaksin vain silloin, kun et katso sitä, vaan keskityt Kassiopieian tähdistöön ja annat silmäkulmasi havaita alla olevan pisteen.”

Residenssijakson aikana taiteellisesta työstä voitiin erottaa pääasiassa kaksi erilaista koekilemisen tapaa:

1. leikkitelevä, uusiin ideoihin pyrkivä ja avaava kokeilu
2. systemaattinen, ratkaisuihin pyrkivä, sulkeva kokeilu

Toisin sanoen, työskentelyssä on ideoita tuottava **avausvaihe** (divergenssi) ja ideoita karsiva, **sulkeva vaihe** (konvergenssi). Näissä eri vaiheissa toiminnan tavoite on erilainen

ja näin ollen myös se, millaista osaamista ja suhtautumista kummassakin vaiheessa tarvitaan, eroaa toisistaan.

Tämä noudattelee myös luovan ongelmanratkaisun prosessin mallia, jonka ovat kehittäneet Alex Osborne ja Sidney Parnes. Luovan ongelmanratkaisun prosessista on useita toisistaan hieman poikkeavia kuvauksia, mutta jokaisesta mallista on erotettavissa seuraavat neljä vaihetta:

1. Haasteen selkeyttäminen
2. Ideoiden tuottaminen
3. Ideoiden kehittäminen ja valinta
4. Toimenpiteiden suunnittelu ja toiminta

(Kantojärvi, 2012)

Haasteen selkeyttämiseen (1 vaihe) kuuluu perinteisen insinööriyöskentelyn elementte-

jä: tavoitteiden asettamista ja faktojen etsimistä ja tarkastelua. Myös **ideoiden kehittäminen** (3. vaihe) on tuttua vähittäistä, vanhaa parantelevaa tuotekehitystä. Sen sijaan **ideoiden tuottaminen** (2. vaihe) koetaan usein vaikeaksi, eikä omaksi vahvuusalueeksi. Kuitenkin, jokainen meistä pystyy tuottamaan ideoita, kun vaan onnistuu avaamaan mielensä. Ideoiden tuottamista ja ”luovuutta” voi myös harjoitella ja oppia. Kokeileva ja leikittelevä, ja ennen kaikkea tavoitteeton työote voi auttaa tässä.

”Pinottavuus ja nivoutuvuus ovat minulle loputtoman uteliaisuuden kohteita. Tähän liittyy paljon sellaista lapsellista tutkimista ja ihastelua.”

”Innoitus syntyy oikeastaan kokeilemisen mahdollisuudesta ja kokeilemisen kautta.”

Yksinkertaistaen ongelman selkeyttämisen ja erityisesti ideoiden tuottamisen voi ajatella kuuluvan ensimmäiseen **avaavaan vaiheeseen**, jossa kokeileminen on leikittelevää ja jokseenkin päämäärätöntäkin. Ideoiden kehittäminen ja valinnat kuuluvat puolestaan jälkimmäiseen kokeilemiseen, **sulkevaan vaiheeseen**, jossa pyritään löytämään ratkaisuja ja lopulta toteuttamaan ne.

”Innoitus tulee oivalluksesta. Oivallusta seuraavat kokeilut. Luovassa työssä kokeilujen määrä on suuri ja itse pidän niin sanottua kolmiulotteista päiväkirjaa, jossa mallikappaleet toimivat muistilappuina. Kokeiluissa tapahtuu se varsinainen työ, jossa asiat lokahtavat kohdalleen.”

Kokeilevaa ja iteratiivista työskentelyä voidaan tarkastella myös tiedon luomisen (knowledge creation) näkökulmasta. Tähän näkökulmaan kuuluu olennaisena osana paitsi ajattelemisen myös tekeminen. Nämä vuorottelevat ja täydentävät toinen toisiaan.

Vuorovaikutus toisten kanssa, tiedon jakaminen, on myös tärkeä osa koko prosessia. (Nonaka & Takeuchi, 1995)

Tuotekehityksessä tärkeä osa on tuotteen testaaminen ja käyttäjän kokemuksen kar-toittaminen. Taiteen osalta tämä tarkoittaa usein valmistumisvaiheessa käytäviä keskus-teluja esimerkiksi muiden alan ammattilais-ten kanssa. On hyvä huomioida, että tälle on oma roolinsa ja paikkansa luovassa proses-sissa: ideoinnin ja valintojen jälkeen, ennen viimeistä toteutusta. Varsinaista työtä tehtä-essä, ideoinnin aikana ja ideoiden kehitys-vaiheessa, ei taiteilijoiden mukaan voi liiaksi mieltä katsojan kokemuksia, jottei uniikki sisältö kärsi kompromisseista.

Täytyy hyväksyä myös se, että kokeileminen voi johtaa toteamukseen, ettei jokin suunnitelma onnistu tai ole tarpeeksi hyvä. Tämä voi olla vaikeaa, mutta on tärkeää oppia päästä-mään irti ja luopumaan, jotta voi jatkaa taas eteenpäin.

”Vaikeaa on myös hyväksyä se, että jokin asia ei onnistukaan. Matka siihen, että

joutuu kokonaan hylkäämään jonkin vaih-toehdon on turhauttava ja usein on vaikea nähdä tämän hyödyllisyyttä, vaikka tär-keää hiljaista tietoa kertyykin paljon juuri näin.”

Kokeileva työote on erinomainen lähestymis-tapa myös silloin, kun tekijäjoukko koostuu monen eri alan osaajista. Poikkialaisuus ja kokeilevuus ruokkivat toinen toisiaan, sillä yhteisen kielen puuttuessa kommunikaatio on helpompaa yhdessä tekemisen kuin pel-kän puhumisen kautta.

Hankkeen aikana huomattiin myös käytän-nössä, että kokeileva työote on jotakin, minkä voi oppia ja mikä tarttuu. Taiteilijoiden kokei-leva työote rohkaisi myös muita ryhtymään nopeammin käytännön työhön pitkäkestoi-sen ”valmiiksi suunnittelun” sijaan. Tällaisella työskentelyllä saatiin aikaan monipuolisem-pia tuloksia ja nopeammin kuin pitkäkestoi-sen suunnittelun kautta.

Harjoitukset

VARAA AIKAA EPÄMÄÄRÄISELLE JA EPÄONNISTUMISELLE. ASENNOIDU UTELIAASTI JA KOKEILLEN.

RYHDY TYÖHÖN! TEE JOTAIN, VAIKKET TIETÄISI MITÄ.

PÄÄTÄ TEHDÄ KOKEILUMIELESSÄ AINAKIN 5 ERILAISTA VERSIOTA KÄSILLÄ OLEVASTA TEHTÄVÄSTÄ.

KYSY TYÖSTÄSI ASiantuntijamielipidettä lounas-kahvilan myyjältä ja alle 10-vuotiaalta lapselta.

3 TYÖSKENTELYN JATKUVUUS JA PITKÄJÄNNITTEISYYS

”Jokainen työ on vain astinlauta seuraavaan.”

”Aika on luovan työn materiaalia.”

Projektimuotoisen hankkeemme aikana kävi hyvin selväksi, kuinka taiteilijoiden työskentely onkin oikeastaan yhtä pitkää jatkumoa aikaisemmasta työstä seuraavaan. Siinä missä me kuvittelimme taiteilijan aloittavan luomistyön tyhjistä ja toteuttavan yhden teoksen residenssijakson aikana, todellisuudessa moni rakensi työnsä mukailien aiempia töitä ja jatkoi työskentelyä hankkeen tulosten parissa vielä jakson päätyttyäkin. Työssä korostui siis jatkuvuus projektista toiseen.

”Työn toteuttaminen on edellytyksenä työssä eteenpäin pääsemiseksi. Se johdattelee seuraavaan projektiin.”

”En edes koe tekeväni yhtä tiettyä teosta, vaan kokonaisuutta tai jatkumoa josta voitulla teossarja tai suuri seinäteos.”

Jatkuvuuden myötä residenssitaiteilijat asennoituivat työhönsä jatkuvana oppimisena. Tärkeää oli kartuttaa ja ylläpitää mahdollisuuksien, ideoiden ja resurssien varastoa. Nykyisessä tietointensiivisessä työskentelyssä tämä on oleellinen muutos verrattuna aikaisempaan tuotantokeskeiseen ajattelu-tapaan. Työn tekeminen itsessään on myös investointia tulevaan ja osaamispääomasta huolehtimista. Resurssit eivät ainoastaan kulu vaan myös karttavat.

Tätä ajatusta soveltaen, luovuuteen ja tietopääomaan pyrkivissä yrityksissä olisikin hyvä puhua enemmän henkilöstöpääomasta (human capital) kuin henkilöstöresursseista (human resources). Pidemmälle vietyä ajatusta liittyy myös siihen, mitkä asiat ovat automatisoituvassa yhteiskunnassamme sellaisia, missä ihmistyön arvo on edelleen korvaamaton, eli siihen, millaisia toimintoja ei kannata pyrkiä automatisoimaan ja missä ihmistyö lunastaa paikkansa. Ihminen on esimerkiksi konetta parempi tulkitsemaan muodoltaan kirjavaa informaatiota, oppimaan tulkitsemastaan ja luomaan uutta sen pohjalta.

”Innoitus / idea on usein monen asian summa ja työ jatkumoa usean vuoden prosesseista. On vaikea määrittää selkeää alkua, koska se saattaa olla osa jotain toista työtä tai elämänvaihetta, jossa jostain syystä päättyy tekemään tiettyjä ratkaisuja. Monet prosessini kestävät vuosia ja saatan työstää vanhoja aiheita uudestaan usean vuoden tauon jälkeen. Yhtäkkiä uudenlainen näkökulma tai tekninen oivallus vie työtä eteenpäin.”

Perinteinen tuotantokeskeinen ajattelutapa lähtee siitä, että ensin suunnitellaan ja valmistellaan tuotantokoneisto, jonka jälkeen tämän avulla tuotetaan tulokset. Ajallisesti nämä ovat erillään toisistaan ja varsinkin tu-

lostojen hyödyntäminen on jo kaukana tuotantokoneiston suunnittelusta. Kuitenkin, erityisesti digitaalisen liiketoiminnan piirissä yhä useammin myös kulutus ja tuotanto tapahtuvat samanaikaisesti. Kun käyttäjä esimerkiksi kirjoittaa tilapäivityksen Facebookiin, hän samanaikaisesti sekä käyttää palvelua (kulutus), että tuottaa palveluun sisältöä (tuotanto). Luovassa ja tietointensiivisessä työkentelyssä ei voida erottaa tuotantoa, tekijää ja tulosta, vaan ne ruokkivat toinen toistaan ja ovat tasaveroisemmassa asemassa keskenään verrattuna perinteiseen tuotantokeskeiseen ajattelutapaan.

Pitkäjännitteisyys synnyttää myös kestävä osaamispääomaa. Vuosien työ samojen ilmiöiden parissa ja toistot tekevät taiteilijoiden asiantuntijuudesta ihailtavan vahvaa. Kun tuntee tietyt materiaalit tai tekniikat läpikotaisin, niistä tulee ”oman ajattelun jatkeita”. Tällöin ilmaisu laajenee ilmeisen ulkopuolelle ja synnyttää jotakin, joka ei ole kenen tahansa tavoitettavissa. Toisin sanoen, on luotu jotain, millä on erityistä arvoa ja kestävä kilpailuetua.

”Sen vuoksi taiteilijat nähdäkseni pitäytyvät tietyissä menetelmissään. Niistä tulee oman ajattelun jatkeita ja omaa käsialaa, tätä tietynlaista tunnistettavuutta ei ole aivan ongelmatonta siirtää uuteen materiaaliin.”

?

PIIRRÄ POLKU TEHDYSTÄ

- MIETI MYÖS MILLE TÄMÄ NYKYINEN TUOTE / PROJEKTI / TEKEMINEN ON SEURAAVA ASKEL – MIHIN SE VOI VIEDÄ?
- ÄLÄ VALITSE LIIAN ISOJA KOKONAISUUKSIA VAAN KONKREETTISIA YKSITTÄISIÄ ASKELMIA.

?

LASKE YRITYKSESI INHIMILLINEN PÄÄOMA: MITÄ SIIHEN KUULUU? MIKÄ SEN ARVO ON? MITEN SITÄ YLLÄPIDETÄÄN JA KASVATETAAN? MITEN INHIMILLISEEN PÄÄOMAAN INVESTOIDAAN?

4 KULTTUURISTEN KONTEKSTIEN TUNNISTAMINEN JA HYÖDYNTÄMINEN

“Sormus liittyy monin tavoin sukupuoleen, luokkaan ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja on aivan liian laaja aihe käsiteltäväksi tässä. Sen voin kuitenkin sanoa, että tunnistan kihlasormukseen liittyvien miellelyhtymien suuruuden ja toivon, että taiteeni yleisöllä on myös ymmärrystä näiden perinteisten ideoiden muutostilasta, jota pyrin kuvaamaan töissäni leikillisten kokeiluiden kautta.”

Eräs lähestymistapa tuotekehitykseen on huomion kiinnittäminen siihen, millaisiin kulttuurisiin konteksteihin tuote liittyy. Kulttuurisia konteksteja voidaan hyödyntää menestyksekkäästi ja tämän soisi myös suomalaisessa ajattelussa yleistyvän. Jotta tämä on mahdollista, täytyy kulttuurisia konteksteja paitsi tunnistaa, myös ymmärtää niiden monet ulottuvuudet ja merkitykset.

”Minulle luonteinen tapa aloittaa työskentely on hakea yhtäläisyyksiä tai rinnastuksia aiheeseen. Kerään aiheen ympärille samasta teemasta tai muodosta ja lopuksi vähemmän kuvastoa selkeämmäksi.”

Kun residenssihakemuksessa pyysimme taiteilijoita kuvaamaan omaa työskentelyään, moni liitti oman työnsä johonkin olemassa olevaan ilmiöön tai kulttuuriseen jatkumoon. Töitään ja työskentelyään erilaisten merkitysten kautta kuvaili 54% hakijoista.

Taideteos ei ole ympäröivästä maailmasta irrallinen teos, vaan se kantaa aina mukanaan niin tekijänsä ajatukset ja tunnetilat, kuin kokijansa omat tulkinnat ja miellelyhtymät. Kuten eräs taiteilija töitään kuvaa, esine on aina ”tarinoiden kuljettaja” (eng. vessel of stories).

Toisin sanoen, tuote tai konsepti on vain tyhjä kuori, joka tulisi täyttää tarinoilla. Näiden tarinoiden tulisi puhutella vastaanottajaa

hänen oman ymmärryksensä ja kokemusmaailmansa kautta. Tuote tai palvelu on onnistunut, jos se pystyy herättämään käyttäjässään uusia kokemuksia ja jopa oivalluksia. Tällaisten sisältöjen tuottamiseen tarvitaan ymmärrys niin ihmisjoukkojen kuin yksiköidenkin kokemusmaailmasta, eli kulttuurisista konteksteista.

Ihmisten tunnekokemusten hyödyntäminen esimerkiksi osana mainontaa on tunnettua. Kuitenkin, tunteiden hyödyntämisestä pitäisi päästä tunteiden tuottamiseen – siis kuinka tuote voisi itsessään tuottaa kokemuksia ja tunteita, ei ainoastaan hyödyntää mainoksilla herätettyjä tunnemielikuvia. (Boatwright & Cagan, 2010)

Mikäli pyritään esimerkiksi tunnearvojen luomiseen osaksi tuotteita, ensimmäinen vaihe on tunnistaa tuotteen käyttökontekstin tunnepohjaiset mahdollisuudet. Tämä puolestaan edellyttää kontekstien tunnistamista ja ymmärtämistä. Missä tahansa käyttäjänsä kanssa vuorovaikutuksessa olevassa tuotteessa on sisäänrakennettu potentiaali tunnekokemusten tuottamiseen. Tämän takia on tärkeää, että tuotetut tunnekokemukset ovat suunniteltuja, eivätkä sattumanvaraisia. (Boatwright & Cagan, 2010)

”Yleisökokemus on tärkeä ja se tulee luoduksi siinä vaiheessa, kun katsoja kokee yhteyden teokseen tunteen ja/tai ajatuksen kautta. En usko, että kokemusta voi luoda kukaan muu kuin kokija. Toiselta kannalta ajateltuna teosta tehdessä kokee tunteita ja saa ajatuksia ja uskon, että ne välittyvät teoksessa.”

Kulttuurinen ymmärrys rakentuu yleissivistyksen päälle. Esimerkiksi historian tuntemus on oleellinen osa sitä, että pystyy asettamaan ilmiöt tiettyyn ajalliseen perspektiiviin ja tunnistamaan pidempikestoisia trendejä ja toistuvuuksia. Toisten tekemän taiteen ja esimerkiksi kirjallisuuden tuntemus puolestaan avaa ovet intertekstuaalisuudelle.

Tunnettu lainaus Bruce Naumanilta on, että oikean taiteilijan tehtävä on auttaa maailmaa tuomalla ilmi mystisiä totuuksia. ("The true artist helps the world by revealing mystic truths.") Voidaan ajatella, että nämä mystiset totuudet ovat jollain tavalla arkitodellisuudelta piiloon jääviä näkökulmia, jotka voidaan taiteen kautta tuoda esiin. (De Michelis, 2013).

Kun erilaisia näkökulmia ja kehyksiä tunnistaa ja niiden merkityksen ymmärtää, voi valita miten niiden kanssa toimii. Sulauttaako oma työ osaksi näitä ja saada näin lisävoimaa omalle tekemiselle muuallakin esillä olevista ilmiöistä vai jättääkö ne tahallisesti huomiomatta, jolloin oma työ mahdollisesti erottuu epäsopivana poikkeuksena? Onko sittenkin tarkoitus kyseenalaistaa olemassa oleva kulttuuri ja käytännöt ja saada aikaan muutos? Kulttuuristen kontekstien tunnistaminen ja niiden hyödyntäminen on avainasemas-

sa liiketoimintamalleja kehitettäessä. Kun pyritään luomaan radikaaleja uusia innovaatioita, jotka eivät ainoastaan paranna jonkun yksityiskohdan toimintaa, vaan muuttavat ihmisten käytöstä ja kulttuuria olennaisesti, on näiden kulttuuristen kontekstien ymmärrys aivan välttämätöntä.

Kyse ei ole enää pelkästään uuden palvelun toteuttamisesta, vaan kulttuurisen muutoksen aikaansaamisesta. Sellaiseen muutokseen ei riitä pelkkä insinööriosaaminen.

"Tässä teoksessa lähtökohtana oli pitsi. Siitä etenin ruusuikkunaan, ja lintutarhaan, labyrintteihin, yantraan, meditaatioon, kehään, takaisin pitsiin, luonnon muotoihin, käpyyn, Erik Bruuniin, luontoliittoon, mökille, haravointiin, yhdessä tekemiseen, läsnäoloon. Ainakin näiden teemojen kautta linkittelin kokonaisuutta."

Haasteita

PYRI KUVAAMAAN TYÖSKENTELYÄSI JA TYÖTÄSI MERKITYSTEN KAUTTA.

TARKASTELE OMAA ALAASI HISTORIALLISTA PERSPEKTIIVISTÄ. MILLOIN ON TAPAHTUNEET SUURIMMAT KEHITYSASKELEET JA MILLAISIIIN ALAN ULKOPUOLISIIN ILMIÖIHIN NE LIITTYVÄT?

MIKÄ SINUN TYÖSSÄSI ON ERITYISEN SUOMALAISTA? ENTÄPÄ, JOS YRITYSKULTTUURI OLISIKIN AFRIKKALAINEN? KUINKA TOIMINTA JA TUOTTEET MUUTTUISIVAT?

IDEOI MILLAISEN ELOKUVAN SINUN ALASTASI VOISI TEHDÄ? ENTÄ LAULUN?

5 VASTAKOHDISTA JA RISTIRIIDOISTA VOIMAA

”Onnistua olemaan rajallapinnalla, asioiden keskellä ja keikkumaan reunalla, tuovat minulle onnistumisen kokemuksen taiteessa.”

Eräs toistuva teema taiteilijoidemme työskentelyssä oli heidän kiinnostuksensa rajoja ja ristiriitaisuuksia kohtaan. Moni kuvasi työskentelyään rajojen ja reunojen hakemiseksi ja niiden koettelemiseksi. Selkeän ja ristiriidattoman sijaan haettiin vastakohtia ja yhteensopimattomuutta. Tähän on monia syitä.

Ensinnäkin, sovinnainen ja sopuisa on usein tavanomaista. Jollain tavalla rajoja koetteleva ja joskus niitä rikkovakin poikkeaa massasta ja erottuu. Taiteen on tärkeä erottua nousemaan pois tavanomaisten esineiden joukosta.

Toiseksi, vastakohtaisuudet luovat teokseen jännitteitä, jotka tekevät niistä mielenkiintoisia. Ristiriitaisuus saa katsojan ajattelun heräämään – ”Hetkinen, tässä on jotain outoa. Miksi?” Jännitteisyys siis avaa dialogin vastaanottajan ja taiteilijan välille.

Turun Åbo Akademin organisaatioiden ja johtamisen professori Alf Rehn on kirjoittanut kokonaisen kirjan ”vaarallisesta ajattelusta”,

joka käsittelee luovuutta omien sanojensa mukaan erilaisesta näkökulmasta kuin tavanomaisessa bisneskirjallisuudessa. Rehnin mukaan luovuus on vaarallista ja jopa inhoitavaa, anarkistista ja kapinallista toimintaa, joka syntyy ristiriidoista ja kitkasta. (Rehn, 2012) Tällainen ajattelu käy ilmi myös residensitaiteilijoidemme teksteistä.

“Zirkonian kirkas kimallus kunnioittaa näiden mallien puhdasta valkoista.”

“Muotokielessä hain monumentaalisuuden ja pitsimäisyyden yhdistelmää. Kiillotettu ruostumaton teräs materiaalina mahdollistaa haurauden ja voiman yhdistämisen,

tuottaa riittävän kestävä, mutta ilmavan lopputuloksen.”

”Eri materiaaleja käyttämällä saan myös luotua teokseen eri tasoja.”

Vastakohtien etsimisessä olennaista on kyseenalaistamisen taito. Parhaat oivallukset hankkeen aikana syntyivät silloin, kun taiteilija lähti rohkeasti kyseenalaistamaan esimerkiksi tekniikan totuttuja käyttötapoja tai mahdollisuuksia. Esimerkiksi eräs taiteilija kuvaa yhtä tällaista hetkeä seuraavasti:

”Sen jälkeen resoluutio asetettiin, insinöörin suureksi hämmästykseksi, pienimmälle

mahdollisimmalle tasolle. Tämä asetus tuotti hyvin karkean monikulmioista muodostuvan kuvion, jollaisia näemme usein varhaisissa videopeleissä.”

Kun olemassa oleva haastetaan, voidaan löytää jotain täysin uutta. Poikkialaisessa yhteistyössä voi olla helpompi havaita tottumuksesta johtuvia vanhanaikaisuuksia tai epäjohtonmukaisuuksia, koska asiaa voi tarkastella uusin silmin. Lisäksi amatööri on helpompi esittää ns. ”tyhmiä kysymyksiä”, koska itseen ei kohdistu paineita olla alan asiantuntija.

”Henkilökohtaisella tasolla merkittävä oivallus oli se, että insinöörit, jotka työskentelevät näiden teknologioiden kanssa päivittäin, eivät kyseenalaista teknologiaa tai tarkastele sen tarkoitusta käänteisesti. Se on sisäänrakennettua ”lumisokeutta”, joka kuuluu kaikkiin aloihin, eikä taiteen ala ole poikkeus tähän. Yleensä tarvitaan ulkopuolinen näkökulma paljastamaan

uusia vaihtoehtoja tai auttamaan ”laatikon ulkopuolisessa” ajattelussa.”

Kyseenalaistaminen ei kuitenkaan taiteen saralla rajoitu tekniikan haastamiseen vaan kyseenalaistaminen on eräänlainen tarkastelutapa koko ympäröivää maailmaa kohtaan. Halutaan kyseenalaistaa vallitseva käytäntö tai katsantotapa ja tätä kautta herättää ajatuksia tai nostaa uusia näkökulmia tai kohteita helpommin havaittaviksi.

”Viola haluaa olla leikkisä ja surrealistinen. Se kääntää ihmisen ja orvokin mittasuhteet pääläelleen, tarjoillen katsojalleen Liisa ihmemaassa kokemuksen.”

Tällainen ympäröivän maailman kyseenalaistaminen voisi olla oiva luovuuden lähde myös yritysten liiketoiminnan kehittämisessä. Kyseenalaistaminen kehittää ajattelun joustavuutta ja toimii mentaalisenä harjoituksena jatkuvasti muuttuvaan toimintaympäristöön sopeutumisessa.

Harjoitukset

KÄÄNNÄ KAIKKI YLÖSALAISIN! JOS ESIMERKIKSI YLEENSÄ PYRIT KUVAA-MAAN JA MALLINTAMAAN TYÖN TARKASTI, PYRI TÄLLÄ KERTAA MAHDOLLISIMMAN EPÄTARKKKAAN.

MIETI, MIKÄ ON TÄLLÄ HETKELLÄ SUURIN HAASTE TYÖSSÄSI. MIETI TÄMÄN JÄLKEEN MIKSI JA KUN LÖYDÄT TÄHÄN VASTAUKSEN, POHDI JÄLLEEN MIKSI. KYSY ITSELTÄSI ”MIKSI” AINAKIN 5 KERTAA.

MIETI, MITKÄ ASIAT OVAT TÄLLÄ HETKELLÄ TYÖSSÄSI VARMOJA, JOPA ITSESTÄÄN SELVIÄ ASIOITA. LISTAA NE. MIETI SITTEN, MITÄ TAPAHTUISI JOS NÄITÄ ASIOITA EI OLISI. MITEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA SITÄ KAUTTA MYÖS TYÖN TEKEMINEN MUUTTUISI? MITÄ, JOS YRITYKSEN TULISI ESIMERKIKSI TOIMIA TÄYSIN ILMAN RAHAA? TAI TOIMITILOJA?

6 MONIPUOLINEN AISTIEN KÄYTTÖ

“Molemmat pinnat kutsuvat koskettamaan ja ovat hyvin runollisia.”

Eräs havaitsemamme ero teknisesti ja taiteellisesti asiaa lähestyvien työskentelytavoissa oli se miten välittyntä tietoa esimerkiksi työn laadusta arvioidaan. Siinä missä insinööri avaa tietokoneensa näytölle excelin mittaustuloksista taiteilija menee koskemaan, katsomaan, haistamaan ja aistimaan työtä. Suunniteltaessa tuotteen materiaaleja insinööri tekee lujuuslaskelmia ja liikemies laskee hintaa kun taiteilija jälleen kerran koskee, tunnustelee, kokeilee ja aistii.

Mitä merkitystä tällä erolla sitten on? Se, että kummatkin menettävät jotain olennaista tuotteen ominaisuuksista. Mikäli keskitytään vain tuotteen teknisiin tai funktionaalisiin ominaisuuksiin, ohitetaan juuri se tunnekokemuksia välittävä rajapinta, jossa tunnearvo ensimmäistä kertaa näyttäytyy. Mikäli puolestaan keskitytään vain välittömään aistimukseen, ohitetaan pidempikestoinen kokemus, joka muodostuu tuotetta käytettäessä.

Kumpi tapa on sitten parempi? Riippuu siitä mitä ollaan tekemässä, mistä tuotteen pääasiallinen arvo muodostuu ja kuka ostopäätöksen tekee.

Mikäli tuote on ensisijaisesti funktionaalinen, eikä sitä ole tarkoitus missään yhteydessä käyttää sosio-kulttuurisessa kokemusmaailmassa, eli tuotteen sijoituspaikka on jonkun toisen tuotteen osana Atlantin pohjassa, voidaan nämä aistien kautta välittyneet ominaisuudet jättää huomiotta. On kuitenkin hyvä muistaa, että ostopäätöksen tekee aina toinen ihminen, emmekä tällöin voi välttyä siltä, että mukana on esimerkiksi tuntoaistin välittämiä mielikuvia, olivat ne todellisia tai eivät.

Jos arvioinnin kohteena on esimerkiksi uusi sohva, mutta tuote tuntuu kovin kevyeltä ja muoviselta, voi olla vaikea uskoa väitteet tuotteen laadusta ja kestävydestä.

Kuluttajatuotemarkkinoilla tuotteet joutuvat jatkuvan ulkonäöllisen ja tuntumallisen arvioinnin kohteeksi. Ei voida myöskään ajatella, että tämä olisi pelkkää pintaa tai markkinamiesten tuotteen todellisen arvon päälle liimaamaa huijausta. Ulkonäkö, tuntuma ja tuoksu ovat oleellinen osa tuotteen varsinaista arvoa. (Boatwright & Cagan, 2010)

Eräs hyvin erityinen tapa, jolla residenssitaiteilijamme puhuivat teoksistaan ja niiden tekemisestä, oli kuvata kuinka teos ”puhuu” heille. Kuinka käsin koskettaessa materiaali kertoo, mitä sille pitäisi tehdä. Toisille materi-

aalin sijaan puhujana oli itse työnteko: tekemällä löytyi uusia reittejä ja ajatuksia, joita ei olisi voinut löytää ilman työn tekemistä ja johdatusta.

Luovasti työskentelevä ihminen siis paitsi avaa aistinsa ympäristön vihjeille myös antaa näille elottomillekin elementeille subjektiivisen viestijän, subjektin, aseman.

”Työskentelen yleensä hyvin intuitiivisella tavalla sallien materiaalien ja prosessien ohjata työskentelyäni.”

Harjoitukset

MENE TUOTANTOON JA TARKKAILE VAPAASTI. ÄLÄ ARVIOI, ÄLÄ KOMMUNIKOI, ÄLÄ PYRI MIHINKÄÄN. VAIN TARKKAILE!

KOSKETTELE! HAISTELE!

MIETI, MILLAINEN SUUNNITELMA TAI TUOTE SYNTYISI, KUN PYRKISIT KEHITTÄMÄÄN SEN ENSISIJAISESTI HAJU- TAI TUNTOAISTIN NÄKÖKULMASTA MIELLYTTÄVÄKSI.

7 SUBJEKTIIVISUUS JA INTUITIO SUUNNAN NÄYTTÄJINÄ

”Pidän ainoana mahdollisuutena työskennellä niin, että menen kohti omaa päämäärääni – mikä se milloinkin onkin – tinkimättä ja mitään muuta mieltämättä. En siis ajattele kenenkään mielipiteitä tai työn mahdollista vastaanottoa tai kenenkään toiveita työskennellessäni. Se olisi häiritsevää. Ei voi tehdä ratkaisuja kuin omalla ymmärryksellään siitä mitä on tekemässä. Ajattelen, että se on myös taiteilijan vastuu, tehdä mitä voi ja osaa parhaalla mahdollisella tavalla, itseään toteuttaen ja kompromisseihin lankeamatta.”

Subjektiiivisuutta pidetään esimerkiksi tieteen parissa lähtökohtana, josta pitäisi pyrkiä pois. Insinööri- ja taloustieteiden kautta pyrkimys objektiivisuuteen välittyy lähtökohdaksi myös toimittaessa varsinaisen tieteen ulkopuolella. Objektiivisuutta tieteen lähtökohtana ei kannata lähteä ainakaan heppoisin perustein kyseenalaistamaan, mutta sen sijaan esimerkiksi tuotekonseptoinnin lähtökohtana siitä voi keskustella.

Taiteella on lupa olla subjektiivista. Taiteilija ei luodessaan pyri kuvaamaan ilmiöitä objektiivisesti, vaan jopa päinvastoin, välittämään oman tulkintansa kokemastaan. Edelleen kokijan tulkinnan taiteesta ymmärretään olevan subjektiivinen kokemus. Myös LARES hankkeen taiteilijat korostivat, että he rakentavat kokeilevasti teoksia, joilla saattavat pyrkiä viestimään jotain, mutta he eivät missään nimessä määrittele teoksen tulkintaa. He korostivat katsojan vapautta ja kokemuksen liittämistä katsojan omiin aiempiin kokemuksiin ja aistien käyttöön.

”En koskaan määrittele sitä, mitä haluan yleisön kokevan työni ääressä. Ehkä voisin sanoa yrittäväni saada itseni kokemaan sen mitä kaiken aikaa tarkoitin, mutta en odota yleisöltä mitään tiettyä.”

”Kun puhutaan taiteen merkityksestä, taiteilijat, taiteen luojat ovat väriä henkilöitä keskusteluun. Taide, ja erityisesti veisto, toteutuu sanojen ulkopuolella. Jos voisimme kuvailla mitä haluamme tutkia työssämme, olisimme valinneet sanat ja alkaneet runoilijaksi tai kirjailijaksi, vaivalloisen kolmiulotteisen työskentelytavan sijaan.”

Subjektiiivisuus tuo teokseen persoonan. Tuotteissa ja palveluissa persoonallisuus jää mieleen ja erottaa tuotteen kovassa kilpailussa. Subjektiiiviset valinnat eivät myöskään ole luonteeltaan kompromisseja, jolloin lopputulokselle on todennäköistä löytää vastinpari todellisesta elämästä. Kompromissien yhteenliittymä edustaa keskiarvoista, muttei aidosti ketään tai kenenkään näkemystä.

Subjektiiivisuus on myös rohkeutta. Rohkeutta perustaa päätökset omaan näkemykseen, vaikka se poikkeaisi valtavirrasta. Erottavan ilmaisuvoiman lisääntyessä voi käydä niin, että neutraaliin neutraalisti suhtautuneet asiakkaat/kuluttajat löytävät mielipiteen, joka ei ole myönteinen. Tutun sanonnan mukaan kuitenkin kumartaessaan yhteen suuntaan pyllistää toiseen. On kuitenkin hyvä miettiä, mistä yritys haluaa kilpailuetua hakea. Halutaanko tarjota omista lähtökohdista tehtyä ja tietyille asiakkaille täysin osuvia tuotteita vai laajemmalle joukolle huonommin osuvaa tarjontaa, jossa ei täysin hyödynnetä yrityksen osaamispotentiaalia?

”Intuitio on merkittävä työkaluni. Usein tuntuu ulkopuoliselta, koska työ etenee niin intuitiivisesti oman ajatuksen tahdissa käsien tunnustellessa tietä. Jälkikäteen on joskus vaikea hahmottaa mitä työskennellessä oikein tapahtui ja mikä oli se ajatus, joka vei työtä tiettyyn suuntaan tai johti oivallukseen.”

Subjektiiivisuuteen liittyy olennaisesti intuition hyödyntäminen päätöksenteossa. Intuitiota päätöksenteossa onkin kritisoitu paljon

195.00

ja tutkimus erilaisista ”pääsilluusiosta” on melko laajalle levinnyttä. Tehokkuusajattelu ja kiire siirtävät usein päätöksen tekoa intuition puolelle, koska se todella on paljon ketterämpää kuin systemaattinen harkinta. (Kavonius, 2003)

Ei siis ole tarkoituksenmukaista, että päätökset pitäisi tehdä vain intuitiolla, mutta on tärkeää olla tietoinen omasta intuitiosta ja sen mahdollisuuksista ja roolista. Niissä kehitysprosessin vaiheissa, joissa intuition riskialttius ei aiheuta merkittäviä ongelmia, ja toisaalta voidaan hyödyntää intuitiivisen päätöksen-

teon nopeutta, voi intuition hyödyntäminen jälleen kerran avata uusia toimintatapoja.

Subjektiiivinen vapaus tuo mukanaan myös vahvemman vastuun. Tämä liittyy olennaisesti viimeaikoina peräänkuulutettuun yrittäjämäiseen työskentelyyn silloinkin, kun työtä tehdään palkansaajan asemassa. Kun on vapaus päättää, halutaan myös olla vastuussa omasta työstä.

”Olen myöntynyt määrittelemään merkityksiä pehmein sormin, antanut myöten tiukkapipoisesta ”minä määrään” asenteesta.”

Harjoitukset

KUUNTELE MATERIAALIA TAI TYÖTÄSI, ANNA SILLE SUBJEKTIN ROOLI. MITÄ SE SINULLE KERTOO?

PÄÄTÄ TEKEVÄSI PELKÄSTÄÄN OMAN MIELEN MUKAAN TUNTEELLA – KATSO MILLAISIA RATKAISUJA TÄLLÖIN SYNTYY? REFLEKTOI! MIKSI? LUOTA INTUITIOON.

8 INSPIRAATION HYÖDYNTÄMINEN

”Inspiraatio on edellytys sille, että työssä on joku tolkku. Työn päämäärä on seurausta inspiroitumisesta. Mutta tekeminen, sitten kun työ on ideana odottamassa, ei kaipaa inspiraatiota vaan itsekuria ja ahkeruutta, aloittamista ja jatkamista.”

Inspiraatio tarkoittaa arkikielessä yleensä innoitusta ja liitetään usein varsinkin luovaan työskentelyyn. Luova työskentely on usein helpompaa, mikäli työn tekijä on innostunut. Inspiraation kautta syntyy uusia ideoita ja inspiraatio tuo teokseen tekijän kokemuksen kautta välittyviä tunteita ja merkityksiä.

Inspiraatio on myös teologinen käsite, jolloin sillä tarkoitetaan raamatun syntyyn johtanutta jumalallista ohjausta. Vaikka arjessa emme yleensä ajattele, että inspiraatio on lähtöisin jumalasta, niin usein miellämme inspiraation kuitenkin ikään kuin ulkopuolelta annetuksi kokemukseksi, joka joko osuu kohdalle tai ei osu. Tällaisella ajattelulla jätämme huomiomatta sen, miten toimija ja yhteisö voi vaikuttaa innoitukseen ja lopulta voimme päätyä istumaan passiivisena odottaen inspiraation iskemistä.

Passiivisuuden mukanaan tuoma tylsistyminen voi toki saada meidät inspiroitumaan. Tänä päivänä tylsistyminen on vain kovin vaikeaa, sillä tarjolla on jatkuvasti erilaisia virikkeitä joihin tarttua. Tylsistymiseen pitää pyrkiä aktiivisesti.

Innoitusta voi olla helpompi hakea aktiivisen toiminnan kautta. Esimerkiksi mekaanisiin rutiinitöihin tarttuminen voi palauttaa inspiraation. Toisin sanoen, antaa innoituksen olla hukassa ja todeta itselleen Niken mainoslauseen sanoin ”just do it”. On hyvä myös erottaa omasta työstä ne osa-alueet, joissa inspiraatiolla on merkityksensä ja ne, joissa kyse on enemmänkin itsekurista ja itsensä johtamisesta. Inspiraatio ei itsessään saa asioita aikaiseksi.

”Rutiini auttaa, kun inspiraatio on hukassa. Työhön kuuluu aina sellaisia aikaa vieviä vaihteita, jossa ajatuksille on paljon sijaa. Inspiraatio on joka tapauksessa hyvin pieni osa työprosessia, mutta se on se liekki, jota odotellessa jaksaa viedä työtä eteenpäin.”

Mikäli rutiinit ja mekaaniset työt eivät tunnu tuovan innoitusta takaisin tai sellaisia ei ole, voi inspiraatiota lähteä etsimään kokeiluista ja päämäärittömmästä tekemisestä. Toisin sanoen, olla edelleen pakottamatta innoitusta saapumaan ja antaa aivojen puuhata vapautuneemmin. Oleellista on, että aivoilla on mahdollisuus alitajuisesti työskennellä varsinaisen ydinongelman parissa.

”Kun inspiraatio on täysin hukassa, mutta hommia pitäisi saada tehtyä, selaan usein jotain lähdeettä jotta asia avautuisi enemmän ja olisi jotain mistä jatkaa.”

”Turhautuneena tekeminen on vielä hankalampaa, joten jos pelkkä teehetki ei riitä, vaihdan tekemistä. Silloin tuli jatkettua jotain luonnosta ja katseltua ikkunasta ulos.”

Tekeminen ruokkii inspiraatiota. Kun seuraavan kerran jonkin aloittaminen tuntuu vaikealta, ei auta kuin aloittaa silti. Tehdä, vaikka ei varsinaisesti huvita. Kun päättää, että tekee ihan vähän tai jonkun pienen ja helpon asian, voi saada kiinni inspiraatiosta.

Mikäli tekeminen, rutinoitu tai täysin vapaa, ei auta, voi kokeilla tehdä jotakin ihan muuta, esimerkiksi käydä kävelyllä ulkona. Fyysinen aktiivisuus saa usein myös aivot aktivoitumaan ja ulkoilu tarjoaa paitsi raikasta ilmaa, vaihdoksen ympäristöön.

”Eräs tapa, jota hyödynsin henkisten esteiden voittamisessa, oli tutkia yliopistoa ympäröivää aluetta. Ympäröivä metsä ja järvi olivat erityisen inspiroivia. Suomalainen maisema on hyvin erityinen ja sillä on rauhoittava ja virkistävä aura.”

”Tai teen jotakin toissijaista hommaa välissä. Joskus metsälenkki auttaa, tai meditaatio.”

Mikäli lyhytaikainen ympäristön vaihtaminen ei auta asiaa, voi kokeilla lähteä pidemmälle matkalle, esimerkiksi toiseen kaupunkiin tai jopa ulkomaille. Tai sitten vaikka kokeilla työskentelyä kahvilassa tai kotona.

” Tämä tapahtuu monta kertaa tilanteessa, jossa on tarpeeksi irti arjesta, matkalla vierassa maassa, ilman pitkää to do -listaa odottamassa.”

Hieman yllättäen myös rajoitteet voivat inspiroida. Tehtävä ”piirrä mitä vaan” on vaikeampi kuin ”piirrä jotain, missä on ympyrä.” Rajoitteet tarjoavat työlle lähtökohdan.

” Inspiraatio löytyy myös tilasta, johon tai jota varten työskentelen. Teen tilateoksia tietyn huoneen tai hallin seinien mittoihin, tiettyyn valoon tai tilan muotoon. Silloin

täytyy huomioida kaikki mahdollinen tilansa. Se itsessään avaa ajatuksen ja mielen näkemään uuden työn hahmon, jolloin työskentely voi alkaa.”

Ei kannata myöskään odottaa olevansa aina ja koko ajan inspiroitunut. Inspiraation luonteeseen kuuluu, että se ilmenee aalloissa ja on arvaamatonta ja hetkittäistä. Mikäli inspiraatiota ja innostusta halutaan ylläpitää ja hyödyntää osana liiketoimintaa, pitää tämä inspiraation luonne sallia, vaikka se ei lähtökohtaisesti soveltuisikaan perinteisiin johtamismalleihin.

”Toisaalta kukaan ei voi olla inspiroitunut kuin rajallisen ajan.”

”Joskus kun teos päättyy umpikujaan, parasta on laittaa se hetkesi sivuun ja tehdä muita juttuja antaen ratkaisun muhia kypsäksi. Joskus siihen menee päivä, joskus kuukausia.”

Rajoitteet

?

ALOITA JOSTAIN PIENESTÄ, VAIKKA EI OIKEIN HUVITTAISI. PÄÄTÄ TEHDÄ HELPOIN JA PIENIN, MAHDOLLISESTI MEKAANINEN ASIA, JOKA EI ITSESSÄÄN VAADI INNOITUSTA.

?

LUE, TUTKI, HARHAUDU AJATUKSISSASI.

?

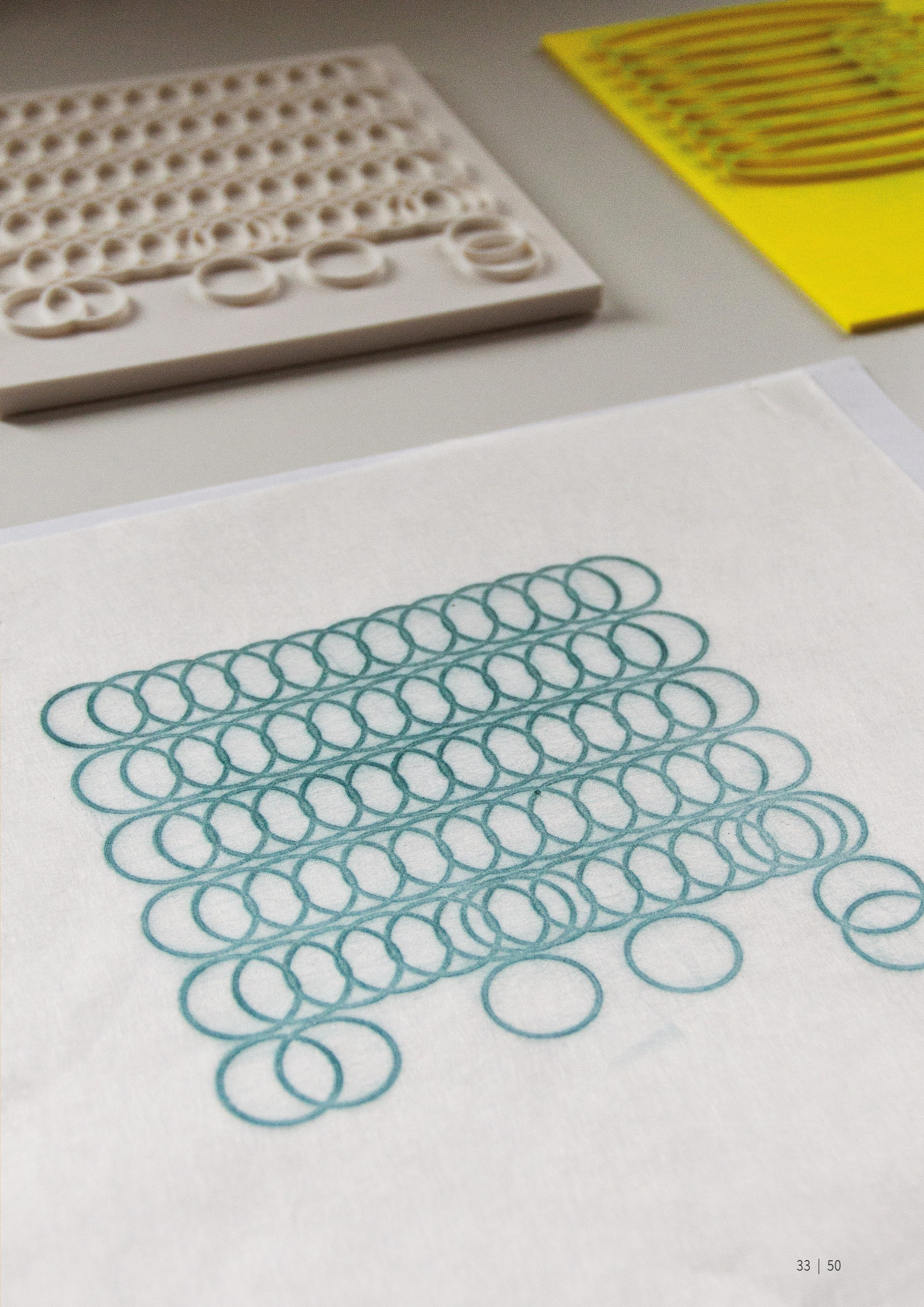
LUONNOSTELE PÄÄMÄÄRÄTTÖMÄSTI JA HULLUTELLEN.

?

KÄVELE ULKONA.

?

LÄHDE MATKALLE.

9 ERILAISTEN TEKNIKOIDEN YHDISTÄMINEN UUDENLAISIKSI KOKONAISUUKSIKSI

“Kun aloitin työskentelyn tulostustekniikoiden parissa, minua häiritsi hieman se, että työtäni voitaisiin monistaa samanlaisena uudestaan ja uudestaan. Kun työskentelen jonkun teoksen kanssa, en pidä siihen liittyvän yksilöllisen ilmaisun identtisestä kopioinnista. Tulosteiden jatkokyöstäminen käsin mahdollistaa yksilöllisten teosten luomisen jokaisesta tulosteesta.”

Yksi suurimpia systeemitason oivalluksia niin yksilötasolla kuin koko hankkeen kannalta, oli lähtökohdiltaan hyvinkin erilaisten tekniikoiden luova yhdistely. Eri tekniikoita yhdistävä työskentelytapa syntyi käytännön kautta vastauksena koettuihin haasteisiin.

Eräs koneellisessa työskentelyssä taiteilijoita usein vaivaava ajatus oli se, että tällainen työskentely mahdollistaa heidän teostensa sarjavalmistuksen ja helpon kopiointin, joka puolestaan on ristiriidassa taiteen perusajatuksen kanssa. Kuitenkin, mikäli tekniikkaa käytetään vain osana prosessia, yhdistäen sitä esimerkiksi taiteilijan perinteisemmin käyttämiin menetelmiin, voidaan saavuttaa paitsi tehokkuutta myös uniikkiutta. Useimmiten käytännössä tämä tarkoitti käsityö-

menetelmien ja koneellisten menetelmien yhdistämistä.

Pääasiassa residensitaiteilijoiden työskentelystä voidaan erottaa kolme tapaa laserteknologian hyödyntämiseen:

1. Lopullisen teoksen osien tai ”raakamateriaalin” tuottaminen teknologian avulla
2. Työkalujen valmistaminen
3. Lopullisten teosten valmistaminen

Toinen syy erilaisten tekniikoiden yhdistelylle oli se, että taiteilijan itsenäinen työskentelyprosessi keskeytyi kun siirryttiin koneiden käyttöön, jolloin tarvittiin yhteistyötä toisten kanssa. Yhteistyö aiheuttaa helposti työskentelyyn viiveitä, jotka saatettiin kokea turhauttavaksi. Turhautumista helpotettiin yhdistelmällä erilaisia menetelmiä.

Koneiden kanssa työskentely vaatii myös paljon aikaa tietokoneen ääressä, esimerkiksi piirustusten tekoa. Mikäli taiteilija ei itse tehnyt piirustuksia, tässäkin vaiheessa jouduttiin odottamaan. Silloinkin jos taiteilija teki konepiirustukset itse, yksipuolinen ja epäkonkreettinen työskentely saatettiin kokea innostusta latistavaksi. Tätä pyrittiin tasapainottamaan yhdistämällä erilaisia tekniikoita.

“Käsin tekeminen ja fyysinen työ toimivat vastapainona lukemattomille tietokoneen edessä vietetyille tunneille ja tuo sisäistä tyydytystä. Monilla residenssin aikaisilla töilläni oli melko pitkä läpimenoaika. On terapeutista tehdä jotain, jolla on suora vaikutus lopputulokseen.”

Erilaisia tekniikoita yhdistelmällä päästiin usein myös mielenkiintoisimpiin lopputuloksiin. Lisäksi tekniikoiden uudenlainen yhdistely kehitti menetelmiä ja eri osaajien välistä yhteistyötä. Tekniikan parissa tulee helposti toimittua teknologialähtöisesti eli asetettua tavoitteet käytössä olevien menetelmien mukaan. Koska taiteilijat eivät olleet yhdenkään yksittäisen konetyöstömenetelmän asiantuntijoita, heidän oli helpompi tarkastella kokonaisuutta holistisesti ja lähteä selvittämään avoimesti, millaisilla menetelmillä voitaisiin päästä toivottuihin lopputuloksiin.

Yleisesti ottaen, tahattomallakin jumiutumisella vain tietäntyyppiin ratkaisuvaihtoehtoihin voi kokonaisuudesta tulla esimerkiksi hirvittävän kallis tai hidas. On hyvä muistaa myös, että aina kaikkea ei ole viisasta tehdä koneellisesti tai automatisoiden, vaan harvita tapauskohtaisesti erilaisia toiminnan mahdollisuuksia. Joskus teknisen ratkaisun löytäminen voi olla huomattavan paljon monimutkaisempaa ja vaikeampaa, kuin saman

asian toteuttaminen esimerkiksi perinteisiä menetelmiä tai ihmistyövoimaa hyödyntäen, vaikka yleisesti ajatellaankin, että automatisointi on aina halvempaa ja tehokkaampaa.

“Ei ole hyvä asettaa liian utopistisia tavoitteita työlle tai tekniikalle. Olennaista on mielestäni se, miten perkaa tekniikasta sen miten se itselle parhaiten soveltuu.”

Liiketoiminnan prosesseja ja esimerkiksi liiketoiminnan digitalisaatiota suunniteltaessa on hyvä muistaa, että pelkkien teknisten laitteiden ja prosessien lisäksi täytyy huomioida koko järjestelmän toimivuus. Toisin sanoen, järjestelmät tulee suunnitella sosio-tekniisesti huomioimaan myös ihmisten osuus.

Edelleen, yksittäisten prosessien näkökulmasta pitäisi siirtyä systeemitason ajatteluun ja pyrkiä joko-tai ajattelusta sekä-että ajatteluun.

On hyvä muistaa myös se, että innovaatioiden ei aina tarvitse olla sitä, että tehdään jotain kokonaan uutta. Vanhan käyttäminen uudella tavalla tai jo olemassa olevien asioiden innovatiivinen uudelleen järjestely ja yhdistäminen voi myös tuottaa merkittäviä innovaatioita ja lisäarvoa. Tällainen yhdistelevä ja aiempaan nojautuva innovointi on myös usein nopeampaa ja edullisempaa kuin täysin uuden keksiminen.

Harjoitukset

KOKEILE TEHDÄ TIETOKONEEN SIJASTA KÄSIN (PIIRUSTUS, MUOVAILU, PAPERI/FOLIOVEISTOS, KIRJOITUS, LASKELMA...)

KEKSI KOLME OMAN YRITYKSEN ALASTA POIKKEAVAA ALAA. MIETI, MITEN RATKAISISIT TUOTANNOLLISET TAI LIIKETOIMINNALLISET HAASTEET HEIDÄN MENETELMIÄN HYÖDYNTÄEN.

10 RESIDENSSITYÖSKENTELYÄ MUILLEKIN KUIN TAITEILIJOILLE?

Residenssi työskentelyn muotona voisi tarjota mielenkiintoisen vaihtoehdon myös yritysten oman henkilöstön toimintaan. Residenssijakso tapahtuu oman arjen ulottumattomissa, mikä tuo monia erityisiä piirteitä residenssityöskentelyyn.

Ensinnäkin, arkisen ympäristön häiriötekijät eivät häiritse yhtäjaksoista keskittymistä. Tietyt työvaiheet voivat vaatia tavanomaista syvempää paneutumista, jota on mahdotonta saavuttaa lyhyessä ajassa työn rikkoutuessa pieniin jaksoihin. Voi olla palkitsevaa huomata, miten paljon saa aikaiseksi tavalliseen arkeen nähden lyhyessäkin ajassa, kun työskentely on intensiivistä.

Toiseksikin, uusi ympäristö voi tuoda uusia näkökulmia, jotka vievät työtä eteenpäin tavoilla, joita ei olisi ollut mahdollista tavoittaa tavanomaisessa ympäristössä.

Kolmanneksi, työnteon kannalta haitallisiksi kehittyneet rutiinit voi olla helpompi ”kytkeä pois päältä” poikkeavassa ympäristössä. Esimerkiksi sähköpostin ja puhelimen huomiotta jättäminen voi onnistua paremmin ja näin ollen keskittyminen yhteen asiaan lisääntyy.

Tietointensiivinen työ ei ole useinkaan sidottu aikaan tai paikkaan niiltä osin, kun se ei vaadi useamman henkilön yhteistyötä. Työ

tapahtuu yhä useammin vain tekijänsä mielessä, joka on jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäröivän havaintomaailman kanssa. On luonnollista, että tämä havaintomaailma vaikuttaa myös työn tuloksiin positiivisesti tai negatiivisesti.

Pienimuotoisesti residenssityöskentelyä voi jäljitellä esimerkiksi pitämällä etätyöskentelypäivän kotona tai vaikkapa kahvilassa. Jo tällainen yhden päivän irrottautuminen voi tarjota edellä mainittuja hyötyjä. Tai entäpä jos viipyisikin työmatkalla päivän pidempään, ei palaverien tai laiskottelun takia, vaan tehdä työtä uudessa ympäristössä?

Innovatiiviset uuden ajan ohjelmistoyritykset hyödyntävät aika ajoin työntekijöidensä ”code campeja” osana uuden oppimista ja osaamisen ylläpitämistä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että joukko työntekijöitä menee esimerkiksi 2-3 päiväksi jonkin uuteen ympäristöön, tavoitteenaan saada tässä ajassa aikaiseksi yhdessä jotakin uutta. Paikka voi olla esimerkiksi mökki tai leirikeskus.

Tällaisen leirin, lyhyen residenssin, ohjelmaan voi kuulua monenlaisia aktiviteetteja, mutta pääpaino on varsinaisella työnteolla. Tällöin kyseessä on kuitenkin sellainen ydintyö, joka monelle asiantuntijalle on työn suola. Työ, missä pääsee hyödyntämään omaa osaamistaan 100% ilman tavanomaisessa arjessa moneen työtehtävään kuuluvia nk. tukitoimenpiteitä tai hallinnollisia työtehtäviä.

YRITYKSEN JA TAITEILIJAN VÄLINEN YHTEISTYÖ

Entäpä jos kaikesta huolimatta tuntuu, ettei halua itse lähteä kokeilemaan kykyjään taiteilijan saappaissa, vaan haluaisi löytää ihan oikean taiteilijan konsultoimaan omaa tekemistä? Mitä sitten pitäisi huomioida yhteistyöhön valmistautuessa?

Residenssihakemuksessa kysyttiin taiteilijoilta heidän suhtautumistaan yritysyhteistyöhön. Valtaosa hakijoista suhtautui yritysyhteistyöhön mahdollisuutena ja suurella kiinnostuksella. Hakemuksia tuli yhteensä 139 ja näistä hakijoista suomalaisia taiteilijoita oli noin puolet, 62 hakijaa. Yhteensä hakemuksia tuli 32 eri maasta.

Tässä kappaleessa käsitellään ensin sitä, mitä kautta yritys voisi tavoittaa taiteilijoita yhteistyöhön ja sen jälkeen hankkeen aikana karttuneita oppeja siitä, mitä yhteistyön suhteen kannattaa huomioida.

MISTÄ LÖYDÄN TAITEILIJAN?

Taiteilijayhdistykset ja taiteen oppilaitokset

Kuinka yritys voisi tavoittaa taiteilijoita? Yksi tapa on lähestyä heitä erilaisten taiteilijayhdistysten kautta, joita on sekä valtakunnallisia, että alueellisia. Näitä ovat esimerkiksi Suomen taiteilijaseura, Korutaideyhdistys, Suomen Taiteilijat ry, Suomen Pohjoismainen Taideliitto ja Teollisuustaiteen Liitto Ornamo. Lisäksi taiteen edistämisen asiantuntija- ja palveluvirasto, Taiteen edistämiskeskuksen, kautta voi lähestyä esimerkiksi alueellisia läänintaiteilijoita.

Myös oppilaitokset, jossa taide- ja kulttuuri-

alan opetusta annetaan, tuntevat usein laajat verkostot eri alojen taiteilijoita, mm. entisiä opiskelijoita ja nykyisiä tuntiopettajia ja muita yhteistyökumppaneita.

Yrityksen oma taiteilijaresidenssi?

Eräs vaihtoehto yritykselle voisi olla pystyttävä oma taiteilijaresidenssi, jonne yritys voisi valita juuri heitä kiinnostavia osallistujia. Residenssitoiminta on hyvin monimuotoista esimerkiksi sen suhteen, mitä osallistujalle tarjotaan.

Residenssiä suunniteltaessa on tärkeää miettiä, millainen on residenssin profiili. Mikä on residenssin tavoite ja tarkoitus? Mitä mahdollisuuksia ja rajoituksia taiteen tekemiseen liittyy? Millaisessa miljöössä residenssi sijaitsee? Residenssit eroavat toisistaan paljon sen suhteen, mitä taiteilijalle tarjotaan. Residenssejä voidaankin luokitella tämän mukaisesti kolmeen perusmalliin: perinteinen vierasateljeemalli, prosessiin suuntautuva malli ja tuotantoon suuntautuva malli. (Suomen taiteilijaseuran ateljeesäätiö, 2012).

Minimivaatimus on jokin työtila ja erilainen ympäristö. Mikäli halutaan, että residenssiin on helppo hakea myös kauempaa, majoituksen järjestäminen on seuraava taso.

Yrityksen järjestämän residenssin kannalta luontevaa olisi tarjota yrityksen materiaaleja ja työvälineitä taiteilijan käyttöön – tämä olisi erityinen lisäarvo niin yritykselle, kuin taiteilijallekin yhteistyössä. Taiteilijat eivät usein pääse hyödyntämään kalliita tai erikoisia laitteita ja materiaaleja ja yritykselle kiinnostavinta antia varmasti se, jos taiteilija tekee jotakin suoraan yrityksen toimintaan liittyen.

Edelleen residenssin houkuttelevuutta lisää mahdollinen palkka, palkkio tai apuraha. Apurahan verovapautta pitää anoa verottajalta erikseen. Residenssityöskentelyyn on usein mahdollista hakea apurahaa myös julkisilta taiteilija-apurahoja myöntäviltä tahoilta ja moni taiteilija on vuosittaisella valtion taiteilija-apurahalla.

Työsuhde voi kuitenkin olla yrityksen kannalta selkein ja helpoin vaihtoehto taiteilijan kanssa tehtävään yhteistyöhön.

VINKKEJÄ YHTEISTYÖHÖN

Hankkeen aikana kokemusta käytännön yhteistyöstä kertyi niin Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa kuin Saimaan ammattikorkeakoulussakin yhteensä 10 tekniikan asiantuntijalle ja vaihtelevalle joukolla muita tukitoimista huolehtineita henkilöitä. Seuraavat huomiot ja vinkit perustuvat tekniikan asiantuntijoiden haastatteluihin, projektin arjen havaintoihin ja taiteilijoiden omiin näkemyksiin yhteistyöstä.

Työaika ja aikataulutus

Erityisesti siinä tapauksessa, että yhteistyö ei perustu työsuhteelle, eikä siinä näin ollen noudateta normaaleja työsuhteen pelisääntöjä, täytyy niistä sopia erikseen. Toisaalta, jos yhteistyö perustuu työsuhteeseen, on hyvä miettiä ja keskustella tarkkaan, kuinka taiteellinen työskentely tähän muottiin soveltuu.

Yksi asia, joka nousi esiin jatkuvasti, oli työaika ja aikataulut. Organisaatioissa noudatetaan usein nykyisiin työtehtäviin nähden perusteettomastikin perinteistä ”virka-aika – ajattelua”, kun taas luova taiteellinen työskentely useimmiten vierastaa tätä. On tärkeää sopia esimerkiksi siitä, mihin ajankohtaan mahdollinen yhteistyö ajoittuu ja varata sille väljyyttä yrityksen muiden työtehtävien lomasta. Ongelmallista on, jos taiteilijan työn kannalta paras hetki esimerkiksi teknistä apua vaativille asioille on klo 15:30, kun avun antajan ajatus on kotiinlähdessä.

Toinen työskentelyn aikatauluttamiseen liittyvä eroavaisuus ainakin residenssimuotoissa toiminnassamme oli se, että siinä missä organisaatioissa pidetään vapaapäiviä viikonloppuna, ei taiteilija välttämättä näistä piittaa vaan haluaa työskennellä intensiivisesti koko jakson ajan. Tämäkin on hyvä huomioida ja sopia esimerkiksi, että perjantai-iltapäivänä ja maanantaiaamuna tavataan ja katsotaan yhdessä, missä ollaan menossa. Yksilöllisiä eroja toki on, ja itsenäisten taiteilijoiden maailmassa niitä on enemmän, kuin työsuhteisessa organisaatiokulttuurissa.

“Eri osapuolten erilaiset odotukset tuntuvat olevan merkittävä tekijä. Taiteilijat / muotoilijat ovat residenssissä 1-2 kuukautta, joten heidän odotuksensa on sidottu tähän aikaikkunaan. Ihmiset, joiden kanssa työskentelin, ajattelivat toisenlaisella, kuukausien ja vuosien aikajänteellä, ja tämä luo erilaisia odotuksia.”

”Ihannetapauksessa olisin toivonut saavani pysyvän henkilökohtaisen avustajan vakituisten henkilökunnan joukosta, joka olisi voinut auttaa tuotannon eri vaiheissa.”

Molemmipuolista ymmärrystä myös siitä, kuinka paljon aikaa mikäkin työvaihe vaatii, on hyvä pyrkiä lisäämään. Usein mitä huonommin tunnemme toisen työn, sitä helpomaksi ja nopeammaksi sen kuvittelemme.

On hyvä keskustella siitä, mikä osa prosessissa vie paljon aktiivista aikaa ja mikä puolestaan passiivista? Mikä tapahtuu nopeasti ja mikä hitaasti? Esimerkiksi taiteilijan päähän sisällä voi tapahtua paljon erilaisia asioita, vaikka ulkopuolisesta näyttää siltä, että ainaakaan viikkoon ei ole tapahtunut mitään. Tai koneita käytettäessä voi tuntua erikoiselta, että käytön ja piirustusten valmisteluun kuluu huomattavasti suurempi aika kuin koneelta varsinaisen tuloksen synnyttämiseen.

“Ehkä vaikeimmat ajat residenssissä olivat ”odotusajat”, jolloin eräänä hetkenä inspiroivat kappaleet unohtuivat tuotannollisista vaatimuksista johtuen. En tarkoita, että

teknikot tai yritykset olisivat olleet hitaita, päinvastoin, he olivat melko nopeita. Se mitä yritän selittää, on tietty ajatuksellinen viive, joka voi olla hyvinkin hienovarainen, mutta joka ilmenee ja häiritsee silloin, kun en voi olla fyysisessä vuorovaikutuksessa työni kanssa milloin vain.”

”Rajoittavaksi olen kokenut tietokoneella piirtämisen sen ollessa mielestäni hyvin monimutkaista ja aikaa vievää. Ideaali olisi, että käsin piirroksen voisi koneelle piirtää ammattilainen. Vaikka olenkin sitä mieltä, että tietokonepiirtämisen opetus on ollut prosessini etenemiselle hyvin tärkeää, on se ollut myös turhauttavan hidasta. Turhauttavaa on ollut myös myöntää se, ette oma ohjelman käyttö on niin alkeellista.”

”Laser on hyvin houkutteleva työväline ja helposti tuntuu siltä, että sen mahdollisuudet ovat rajattomia. Tarkempi tekniikan tuntemus sitten luo tekniikalle niitä rajoja. Tosiasia on, että toteutusta edeltää monta työvaihetta, joissa on ihan omat osaamisalueensa. Laserilla työskentely onkin aluksi hidasta.”

Työn suunnittelu

”Tietysti tavoitteet poikkesivat toisistaan, muuten yhteistyö ei olisi ollut yhtä hedelmällistä.”

Yhteistyön suunnittelu on tärkeää tehdä oikealla tavalla. Tärkeintä on, että odotukset on molemmin puolin mahdollisimman hyvin kommunikoitu: Miksi tämä on minulle tärkeää?

Hyvä suunnittelu ei välttämättä tarkoita sitä, että jokainen yksityiskohta on puhuttu valmiiksi, vaan sitä, että esimerkiksi odotukset, reunaehdot ja aikataulut on sovittu. Hyvä sopiminen ei varsinaisesti rajoita työskentelyä, vaan lisää itsenäistä liikkumisvaraa.

Hankkeen aikana suunnittelu aiheutti haasteita koska suunnitteluun suhtauduttiin hyvin eri tavoin. Taiteilijoille etukäteinen, kirjallinen tai palavereissa toteutettu suunnittelu tuntui olevan hyvin vaikeaa ja vieras toimintatapa. Ja päinvastoin, ”kädet saveen ja kokeillaan” -asenne oli puolestaan tutkijoille ja tekniikan

välle vieraampaa. Onnistuneen yhteistyön edellytyksenä on, että kumpikin osapuoli joustaa hieman tottumuksistaan ja pyrkii toimimaan toiselle tutulla tavalla, ainakin soveltuvin osin.

Mikäli kaiken pyrkii suunnittelemaan täsmällisesti ennalta, menetetään joustavuudessa ja voidaan hukata joitakin mahdollisuuksia, jotka eivät ilmene ennen kuin varsinaista työtä tehdään. Mikäli mitään ei suunnitella ennalta, yhteistyö voi olla kovin hankalaa ja pahimmassa tapauksessa tuloksia ei saada aikaan lainkaan. Toisin sanoen, alussa mainittu päämäärätietoinen epälineaarisuus lienee paras lähestymistapa tässäkin.

Eräs tapa valmistautua yhteistyöhön on pyrkiä opettamaan omaa työtään ja toisaalta oppimaan toisen työskentelyä. Olennaisesti tähän liittyy esimerkiksi teknisten rajoitteiden huomioiminen, joka voi tekniikkaa tuntemattomalle tulla yllätyksenä. Rajoitteista tulee mahdollisuuksia, kun ne opitaan tuntemaan ja niitä voi käyttää jopa inspiraation lähteenä.

“Haasteeni on luoda jotakin kiinnostavaa metallin tulostamiseen liittyvien välttämättömien ja tiukkojen suuntaviivojen mukaisesti.”

”Voisi olla hyvä saada etukäteen tietoa niistä ohjelmista, joiden käyttöä laserleikkaukseen tarvitaan. Tärkeää on myös tieto siitä mitä materiaaleja on käytettävissä, koneiden leikkuualueet ja vaikka lista siitä, mitä ja miten paksua materiaalia niillä voi leikata vai soveltuvatko ne johonkin muuhun. Näitä asioita kävimme läpi ennakkotapaamisessa, mutta ne voisivat olla ihan olemassa kirjallisena materiaalinakin. Tähän olisi sitten helppo palata, kun miettii prosessiaan.”

Luottamuksen rakentaminen

Kaikessa sellaisessa yhteistyössä, missä tekijät tulevat tavalla tai toisella eri kulttuureista, luottamuksen rakentaminen on tärkeää yhteistyön onnistumisen kannalta. Luottamusta ei voi pakottaa, vaan se rakentuu hitaasti sitä mukaa, kun yhteistyötä tehdään. Kasvokkainen vuorovaikutus on luottamuksen rakentamisen kannalta parempi tapa toimia kuin sähköpostiviestit, puhelut tai videoneuvottelut. Mikäli mahdollisuutta tapaamiseen ei ole, ovat videoneuvottelut ja puhelut kuitenkin parempi, kuin pelkkä kirjallinen viestintä. Mitä rikkaampaa informaatiota vuorovaikutustilanteessa voidaan esittää (äänensävyt, kasvoniilmeet), sitä oikeampana viesti välittyy.

Selkeät sopimukset yhteistyöstä ja niiden noudattaminen lisää luottamusta, kuten kaikki myönteiset kokemukset. Voi olla hyvä aloittaa jostakin pienestä yhdessä tehtävästä kokeilusta, jonka kautta voi oppia toisen työskentelytapoja ja ajatusmaailmaa. On myös rohkaisevaa saada joku yhteinen konkreettinen tulos aikaiseksi. Se luo varmuutta monimutkaisuuden, ajallisen keston tai fyysisen koon suhteen haastavampiin yhdessä tehtäviin toteutuksiin.

Erilainen kieli ja kommunikaation apuvälineet

“Suuri osa tästä residenssityöskentelystä liittyy hyvään kommunikaatioon minun ja teknikkojen välillä.”

Erilaiset taustat ja lähestymistavat tuovat mukaan erilaiset käsitteistöt ja sen, miten niitä käytetään. Toisin sanoen, vaikka yhteistyössä käytettäisi kaikkien äidinkieltä, voi yksityiskohtien ilmaisussa olla suuriakin eroja. Mitä tarkoittaa ”tulostaa”? Tai ”kokeilla”? Entä ”intarsia”?

”Opin pian ymmärtämään että käytämme eri kieltä. Usein insinööri vastasi minulle: katsotaan onnistuuko, on epävarmaa, eikä oikein tiedä että milloin ja sitten työ olikin tehty seuraavana päivänä täydellisesti! Taiteilijana lähden yleensä päinvastaisesti liikkeelle. Ensin ajattelen että kaikki on mahdollista ja sitten lähden tutkimaan kuinka sen voisi toteuttaa.”

Viestiessään itse kunkin on hyvä kiinnittää huomiota käyttämiinsä termeihin ulkopuolisen silmin ja tarvittaessa varmistaa niiden tuttuus jo ennen kuin toinen joutuu miettimään kehtaisiko sitä kysyä vaikuttamatta idiootilta. Toisaalta, eri alojen asiantuntijoiden kanssa yhteistyöhön ryhdyttäessä on hyvä muistaa, että kysyessään ei vaikuta idiootilta vaan päinvastoin. Kysyjä vaikuttaa kiinnostuneelta toisen työstä ja siltä, että on nopea oppimaan uutta.

”Kommunikaatiota on jonkin verran vaikeuttanut täysin erilaiset tulosuunnat laserin käyttöön. En ehkä aina ole osannut riittävän hyvin selittää asiaani ja joskus on tuntunut siltä, että voinko pyytää nyt apua tähän, kun en oikein itsekään tiedä mitä haen.”

Kommunikaatiota voi myös helpottaa esimerkiksi käyttämällä piirustuksia tai jopa fyysisiä prototyypppejä. Esimerkiksi muovailusavesta muotoiltu veistos on oiva apuväline, kun

taiteilija pyrkii selvittämään eri osia ja sitä, mikä niissä on oleellista. Myös prosesseja ja koneen sisäistä toimintalogiikkaa voi havainnollistaa hyvin erilaisten piirrosten avulla – taiteellisella tasolla ei ole väliä, kun kyse on kommunikaatiosta.

“Koneenkäyttäjät ei ollut itse kovin luova, mutta ymmärsi nopeasti, millaisen lopputuloksen haluan ja oli hyvin avoin erilaisille kokeiluille geometrisesti vaikeiden kuvioiden kanssa. Hän lähetti minulle kuvakaappauksia työstään, jota hän sitten muokkasi kommenttien perusteella niin, että lopullinen malli oli sellainen, että pystyin jatkamaan kokeiluita ja leikittelemään hänen tekemiensä muutosten pohjalta mallin työstämistä.”

“Hetkittäin emme varmaankaan pysyneet toistemme kärryillä puheessa: ei ole varmaankaan helppoa seurata taiteilijan rönnyilevää ja innokasta puhetta ja ajatuksen juoksua. Toisaalta taiteilijan ei ole helppoa ymmärtää konetta ja sen kapasiteetin vähän epäloogiseltakin tuntuja vivahteita.”

Joskus paras tapa kommunikoida on puhumisen sijaan ryhtyä tekemään. Tiimien toimintaa ja ongelmanratkaisua tutkiva tunnettu vaahtokarkkihaaste osoittaa tämän. Haasteessa joukkueen tavoitteena on rakentaa spagetista, langasta ja teipistä mahdollisimman korkea rakennelma, jonka huipulla on vaahtokarkki. Haasteen keksijä, yhteisöllisen luovuuden edelläkävijä Tom Wujec, on havainnut, että pienet lapset pärjäävät tässä hyvin – paremmin kuin yritysjohtajat. Syy tähän on se, että lapset eivät jää keskustelemaan suunnitelmistaan ja työnjaosta, vaan ryhtyvät saman tien tekemään ja näin kokeillen yhdessä oppivat nopeasti toinen toisiltaan. Toisin sanoen, työskennellään kokeillen.

Onnistuminen vai epäonnistuminen?

Eräs hämmennystä aiheuttanut, mutta mielenkiintoinen havainto yhteistyössä oli se, miten paljon onnistumisen ja epäonnistumisen

määritelmät toisistaan poikkesivat. Siinä missä teknisestä näkökulmasta työ voi hyvinkin olla epäonnistunut; epätarkka, ei standardien mukainen, polttojälkinen ja niin edelleen, voi taiteilija nähdä siinä suuren onnistumisen: ”Oho, tästähän tuli hieno, tällaista en osannutkaan odottaa!” Tai silloin, kun tekniikan asiantuntija hyvin tyytyväinen lopputulokseen, taiteilijasta tuntuu, että tämä ei nyt ihan vastaa sitä mitä haluttiin ja työ jatkuu.

Osin tämä määritelmien ero johtuu siitä, mitä tarkastellaan: teknistä laatua vai mielenkiintoisuutta. Toisaalta epäonnistumisen ja onnistumisen erilainen määrittely johtuu jo aiemmin käsitellyistä subjektiivisen ja objektiivisen näkökulman eroista. Edelleen vaikutusta voi olla sillä, millaisia tavoitteita työlle on asetettu ja missä vaiheessa prosessia ollaan. Esimerkiksi jos taiteilijan tavoitteena on alkuvaiheen leikittelevä kokeilu, mutta insinöörin ajatus on jo lopputuloksessa, voidaan työ nähdä hyvin eri tavoin lopputuloksena erilaiset tulkinnat onnistumisesta tai epäonnistumisesta.

Kokemuksemme mukaan tämäkään ristiriita ei kuitenkaan ollut yleensä negatiivinen tai hankala, vaan positiivinen, eri näkökulmia avaava ja keskustelua herättävä, eli vuorovaikutusta rikastava!

”Modulaariset elementit, jotka tehtiin residenssin aikana, olivat teknikoiden mielestä epäonnistuneita vaikka minun mielestäni tulokset olivat enemmän kuin tyydyttäviä. Tämä yhteistyö korostaa kahden eri maailman, teknologisen tutkimuksen ja taiteellisen ilmaisun, määritelmällisiä eroja onnistumisen ja epäonnistumisen suhteen; toinen näkee epäonnistumisen ja toinen mahdollisuuden.”

“Kaikista teoksista ei tullut juuri sellaisia kuin olin kuvitellut, mutta ne muuttuivat toiseksi pikemmin kun epäonnistuivat.”

KIRJALLISUUS- VIITTEET

Boatwright, Peter & Cagan, Jonathan. 2010. *Built to Love : creating products that captive customers*. Berret-Koehler Publishers, Inc.

Kantojärvi, Piritta. 2012. *Fasilitointi luo uutta. Menesty ryhmän vetäjänä*. Talentum.

Kavonius, Petter. 2003. Intuitiivisen päätöksenteon virheitä ja vääristymiä. *Tieteessä tapahtuu* 8/2003.

Larman, Craig & Basili, Victor R. 2003. Iterative and Incremental Development: A Brief History. *Computer*, Volume: 36, Issue: 6, p. 47-56. IEEE.

De Michelis, Marco. 2013. Art as a Way of Thinking. Teoksessa Ambrožič Mara & Vettese, Angela (toim.) *Art As A Thinking Process: Visual Forms of Knowledge Production*, 68-73. Ram Publications.

Nonaka, Ikujiro & Takeuchi, Hirotaka. 1995. *The Knowledge-creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*. Oxford University Press.

Rehn, Alf. 2012. *Vaaralliset ideat*. Talentum.

Suomen taiteilijaseuran ateljeesäätio. 2012. *Residenssi, Hyvien käytäntöjen käsikirja*.

KIITOKSET

Lappeenrannan teknillinen yliopiston Laser-laboratorion henkilökunta.
Saimaan ammattikorkeakoulun henkilökunta.

Residenssitaiteilijat:

Ekkehard Altenburger
William Dennisuk
Adam Grinovich
Kirsi Kaulanen
Ella Kettunen
Inni Pärnänen
Annu Vertanen
Muhammad Zeeshan

Yhteistyöyritykset:

AM Finland Oy
Kalevala Koru Oy
Oras Oy
Puustelli Group Oy
Suparinpei Oy
Ylämaan Graniitti Oy

